

Osudy knihy Martyrbuch

Příspěvek k dějinám Moravských bratří, 5. část

Daniel Říčan

Archiv Jednoty bratrské v Ochranově - Herrnhutu uchovává ve svých sbírkách mohutný foliant „Das grosse Martyr-Buch und Kirchen-Historien“. Jde o dílo, jež popisuje utrpení francouzských evangelíků. Bylo mnohokrát vydáváno a patřilo mezi nejčtenější knihy té doby. Toto vydání vyšlo r. 1682 v Brémách. Osudy této mohutné knihy a jejich majitelů ze Suchdolu vypsál na předsádce její poslední vlastník David Nitschmann Syndikus (1703-79): „Tato kniha náležela mému strýci, vlastnímu bratru mé matky Samuelu Schneiderovi ze Suchdolu. On v ní velmi pilně čítával a ve svých častých pronásledováních pro evangelium se tím obcerstvoval. Radoval se také z toho, že po lidsku řečeno, mohl se dokonce nadíti popravení, kdyby ho nebyla ochránila ruka Páně. Z této knihy mi často vypravoval a velebil stálost mučedníků, přičemž vždy došlo i na mého děda a praděda a vypravoval mi, co sami všechno pro pravdu museli vytrpět. Zvláště mi často vypravoval, jak můj praděd Martin Schneider, který velmi zestaral jsa trestán krutým vězením, při čemž často půl a čtvrt roku musel ležet v řetězech, takže když v posledních letech života nemohl chodit, na voze ho vezli do vězení...“. Je zajímavé vystopovat, jakými složitými cestami se tato kniha dostala až do Ochranova.

Vraťme se k jednomu ze synů Martina Schneidera Paulovi 1655-92. Byl šestým dítětem těchto rodičů, kteří pocházeli ze sboru J.A.Komenského. Narodil se až po třicetileté válce a rok poté, co nastala tvrdá rekatolizace i ve Slezsku. Evangelíkům bylo toho r. 1654 zabaveno 656 kostelů a poslední zbytky evangelické šlechty na Moravě musely prodat majetek a odejít ze země. Týkalo se to i Kunínských Rödernů. Paul byl vyučován doma svým otcem podle Komenského katechismu, poté jej dal otec Martin vystudovat gymnázium ve slezském Břehu. Pak šel s jedním mladým pánem na cesty a studoval na různých universitách. Skutečně jeho stopu nacházíme až v severoněmeckých Brémách, kde se nechal zapsat na Gymnasium illustre 3.5.1677 pod jménem Paulus Sartorius Sugdola Moravus. Brémy byly převážně reformované a tradičně zde studovali studenti z českých zemí. Např. 1611 Jan a Daniel Vetterové (Strejcové) z Hranic, r. 1635 Komenského švagr Pavel Cyrillus. Také roku 1642 se zde cestou z Amsterodamu zastavil na 8 dní J.A.Komenský a bylo mu nabídnuto správcovství přípravné školy, neboť řečem zde učili podle zásad Komenského. Po ukončení studií Pavel navštívil domov, rozloučil se s matkou (otec Martin zemřel už 1673) a stal se 1683 reformovaným farářem ve Schwalenbergu ve Vestfálsku. Oženil se tam s Ernestine Juliane Pierusovou, ale zemřel již deset let nato ve svých 37 letech.

Začátek poutě této knihy je v tisíc kilometru vzdálených Brémách, kde byla vytištěna z iniciativy Ludvíka Crocia, který byl rektorem Gymnázia illustre. V tomtéž roce ukončil Paul Schneider - Sartorius studium a jako dar přinesl ještě tiskařskou černí vonící výtisk patrně své matce. Ta podle dědické smlouvy po smrti manžela Martina dostala výminku na čp. 90 u nejstaršího syna Davida. Pro tuto poměrně velikou knihu musel být někde v domě vybudován zvláštní úkryt a tak kniha, její tajný úkryt a dům patřily přirozeně k sobě. Po smrti matky nejstarší syn David knihu zdědil i s domem a toutéž cestou se dostala r. 1688 do vlastnictví devatenáctiletého syna Samuele - Patriarchy. Samuel si knihy velice cenil, přesto ji neodkázal před smrtí žádnému ze svých nedospělých dětí, ale svému duchovnímu dítěti Andreasi Beyerovi, který se přistěhoval z Kunína do Suchdolu na č.p. 15. Tam kniha přečkala všechny pohledky suchdolských stavení a výslechy po duchovním probuzení v r. 1724, kdy bylo údajně pod Lípou Komenského spáleno několik set knih. Andreas Beyer uprchnul z kunínského vězení v poslední chvíli, kdy už se jednalo o jeho nebytí. Přesto při útěku s manželkou a půlročním a čtyřletým dítětem nezapomněl odnést na zádech (350 km) i tento objemný foliant, ze kterého odříznul desky. O tři roky později však v Herrnhutu zemřel a stačil ještě Martyrbuch předat Samuelovu synovi Pavlovi (později přezývaného Apostata) co dědictví po otcích. Pavel brzy na to při cestě na Moravu byl chycen a uvězněn v Brně na Špilberku, kde ve vlhkých vězeních strávil 4 roky, což jej zcela zlomilo, takže se nechal jezuity přesvědčit, aby odstoupil od své víry za to, že bude propuštěn. Na cestu mu dali růženec a něco peněz. Zlomený, vyzáblý ale svobodný se dovlekl do Herrnhutu, kde se jej bratří s účastí ujali, v jeho svědomí však zůstával těžký stín, že je odpadlík-apostata. Po půlroce zápasů se svým svědomím se vrací na Moravu,

dobrovolně zpět do vězení na Špilberku, kde vrací růženec. Bratři dávají Pavlovi pro katolické duchovní dopis, ve kterém dosvědčují, že mu přiznání se ke katolické víře působí velké výčitky svědomí a doporučují ho jejich křesťanské shovívavosti, i když se opět navrací k víře otců. Asi po měsíci byl Pavel kupodivu propuštěn a s radostí se opět vrátil 14. června 1736 zpět do Herrnhutu. Ještě před svým dobrovolným návratem do vězení svěřil Pavel Martyrbuch Davidu Nitschmannu Syndikovi, jehož matka byla sestrou Pavlova otce. Svěřil mu ji s podotknutím, že nevrátí-li se, nebo když brzy zemře, má si ji ponechat co památku na jeho zvěčnělého otce, protože dle lidského náhledu neměl mnoho naděje na návrat. Po návratu se vydal na misijní cestu do africké Guineje, ale již cestou zemřel v Heerendyku v Holandsku.

Martyrbuch zůstal v majetku Davida Nitschmanna Syndika - archiváře Jednoty a odsud se dostal do majetku Ústředního archivu Jednoty v Herrnhutu.

Knihy jsou jedny z mála památek na zdejší písmáky a pozdější Moravské bratry. Stovky jich byly zničeny, přesto se podařilo Historicko-vlastivědné společnosti Moravian postupně evidovat v Suchdole n.O. 6 starých tisků z období předtolerančního. Nejstarší z nich je kancionál Petra Herberta z r. 1566. Předpokládáme, že postupně přibudou i další.

Psáno pro časopis Poodří, vyšlo v č. 3/2004, s.43.

Pro www.go-east-mission.net převzato z podkladů zaslaných autorem a s jeho svolením.